

KRANJSKI ZVON

ŽUPNIJSKI LIST ZA KRANJ IN OKOLICO.

Izdaja: mestni župni urad v Kranju.

Izhaja zadnji teden v mesecu.

L. 1935. Št. 10.

Posamezna šte. 1 Din.

Pravila

o izvrševanju verskih dolžnosti učencev narodnih šol.

Minister prosvete S. Čirić je dne 10. junija 1935 izdal glede izvrševanja verskih dolžnosti učencev narodnih-osnovnih-šol sledeča navodila:

Člen 1.

Učenci narodnih šol so dolžni izvrševati predpisane verske dolžnosti. Trajno, neopravičeno in namerno zanemarjanje teh dolžnosti se kaznuje po predpisih § 61 Zakona o narodnih šolah, pri čemer se upoštevajo individualne, krajevne in socialne razmere posameznih učencev.

Člen 2.

Vsak dan, ob začetku prve ure, moli eden od učencev na glas sledečo molitev: „Začni prosimo, Gospod, naša dejanja s svojim navdihovanjem in spremljaj jih s svojo pomočjo, da se vse naše molitve in vsa naša dela vselej po tebi začno in po tebi končajo, Stvarniku v slavo, staršem v radost, domovini v korist.“

Člen 3.

Vsak dan, po zaključku zadnje ure, moli eden od učencev to molitev: „Zahvalimo te, vseмогоčni Bog, za vse tvoje dobrote. Ki živiš in kraljuješ na vekov veke. Amen.“

Člen 4.

V vseh narodnih šolah kraljevine Jugoslaivje se praznujejo tile prazniki:

A. **Državna praznika:** 1. december, dan proglastitve zedinjenja Srbov, Hrvatov in Slovencev; 6. september, rojstni dan Nj. Vel. kralja Petra II.

B. **Splošni šolski prazniki:** Vse nedelje; sv. Sava (27. januarja) in Strossmayerjev dan (4. februarja), sv. Ciril in Metod (24. maja) in Vidov dan (28. junija) kot splošne kulturne nacionalne šolske proslave.

Razen tega je na dan Zrinjskega in Frankopana (30. aprila) na šolah prvo uro priložnostno predavanje, na kar se preide na redni pouk. Če je pa v teh dneh v cerkvah kaka spominska služba božja, se udeleže obreda tudi učenci dotične veroizpovedi in ta dan ni pouka.

Proslava sv. Save obstoji iz dveh delov: iz verskega in posvetnega. Verskemu delu morajo obvezno pri-

sostvovati učenci pravoslavne veroizpovedi, ostali pa se k temu ne smejo siliti. Posvetnemu delu pa morajo prisostvovati vsi učenci brez izjeme.

Učenci narodnih šol so dolžni sodelovati ob priliki posebnih verskih slavnosti (sprejem verskega poglavarja, blagoslovitev cerkve, slave cerkva, priložnostne verske slavnosti in slavnosti splošnega značaja). Odloke o sodelovanju učencev pri teh verskih slovestnostih izdajajo kr. banske uprave po krajevnih prilikah in običajih, na ozemlju mesta Belgrada pa prosvetno ministrstvo.

Člen 5.

Učenci posameznih veroizpovedi praznujejo praznike, ki so po teh Pravilih predpisani za njih veroizpoved.

Ob držanih in splošnih praznikih gredo učenci v cerkev svoje veroizpovedi.

Člen 7.

Prazniki rimskokatoliške veroizpovedi: Mali šmaren (8. septembra), Vsi sveti (1. novembra), Brezmadežno spočetje (8. decembra), dan pred božičem (24. decembra), božič (25. decembra), sv. Štefan (26. decembra), Novo leto (1. januarja), Sv. Trije kralji (6. januarja), svečnica (2. februarja), sv. Jožef (19. marca), Marijino oznanenje (25. marca), velika noč (šest dni: od velikega četrtka do vključno tretjega dne po veliki noči), sv. Marko (25. aprila; prisostvovati maši in procesiji), prošnji dnevi (prisostvovati maši in procesiji): ponedeljek, torek in sredo pred Vnebohodom, Vnebohod, binkošti in binkoštni ponedeljek, sv. Rešnje Telo (prisostvovati sv. maši in slovesni telovski procesiji), sv. Alojzij (21. junija).

Učenci narodnih šol morajo trikrat v šolskem letu opraviti sv. spoved ter prejeti sv. obhajilo in to: pred božičem, pred velikonočjo (v postu) in na koncu šolskega leta. Dan spovedi in obhajila se določi v sporazumu z veroučiteljem dotične šole.

Slovesnost prve sv. spovedi in sv. obhajila se določi na nedeljo ali praznik po veliki noči do zaključka šolskega leta po sporazumu z veroučiteljem, ki poučuje verouk na dotični narodnih šolah.

Člen 14.

Nedelja je splošni dan odpočitka za vse učence in se zato ne smejo ta dan zaposlovati brez velike potrebe z delom v šoli (priprave za koncerte, družinski sestanki itd.).

Člen 15.

V krajih, kjer so cerkve oddaljene od narodne šole več ko štiri (4) kilometre, učenci niso dolžni hoditi korporativno k božji službi.

Člen 16.

Spoved in obhajilo se vrši po vseh šolah po dose-
danjem načinu.

Člen 17.

Učenci se udeležujejo pogrebov s svojimi učitelji samo v primeru, če umre kak šolski tovariš ali kaka oseba, ki si je pridobila posebne zasluge za šolo in domovino. Katerega pogreba se bodo učenci udeležili in v kakšnem številu (vsi ali posamezni razredi), o tem odloča starešina šole. Razredi pa, ki ne gredo na pogreb, imajo šolski pouk.

Člen 18.

Učenci krščanskih veroizpovedi morajo hoditi ob nedeljah in praznikih v cerkev.

V smislu §78, točka 5 in § 145 al. 1 in 3 zakona o narodnih šolah, določi učiteljski zbor dotične narodne šole v navzočnosti in v sporazumu z veroučiteljem v začetku vsakega leta način vzdrževanja reda v cerkvi in določi učitelje, ki bodo vodili otroke v cerkev, ter pazili na to:

Na šolah, kjer učenci ene in iste veroizpovedi tvorijo kompaktno celoto ali veliko večino, učiteljski zbor naredi za učitelje vrstni red, po katerem menjaje hodijo z učenci v cerkev;

Veroučitelji lahko vodijo učence k službi božji tudi v času verouka.

Člen 22.

Učencem, ki izostanejo od šolskega pouka radi pri-
znanih praznikov, se te zamude ne smejo beležiti.

Člen 23.

Ta pravila stopijo v veljavo z dnem objave v „Službenih novinah“. Od takrat raprej prenehajo vsi predpisi in naredbe, ki nasprotujejo tem pravilom.

O. N. št. 37.803.

V Belgradu, 10. junija 1935.

Minister prosvete

S. Ćirić, l. r.

Pravila so stopila v veljavo 28. junija 1935, ko so bila objavljena v „Službenih novinah“.

Društvo za varstvo deklet

Zadnji škofijski list je prinesel sledeče:

„Eno najbolj perečih vprašanj socialnega varstva je gotovo vprašanje, kako obvarovati žensko mladino pred nevarnostmi mestnega življenja in prezgodnje

samostojnosti. Nevarnosti so različne: brezposelnost, izkoriščanje, bližnja priložnost in zapeljevanje, Ustajeno, versko zavedno dekle bo našlo ravno pot skozi nevarnosti; toda večina potrebuje v svoji lahkovernosti, naivnosti in otročji zaupljivosti močne opore, da ne omahne. Marijine družbe in druge verske organizacije same ne zmorejo velikega varstvenega dela, ker ni mogoče pritegniti vseh, ki so varstva potrebne. In prav te so najbolj v nevarnosti, ker njihova vera morda ni dovolj živa in globoka, da bi bila zanesljiva opora v vseh okolščinah. So pa poleg tega razne panoge varstva in pomoči, ki že po svojem značaju presegajo okvir verske družbe, n. pr. pravno posredovanje in varstvo, nasveti in pomoč v moralnih nevarnostih itd.

Potrebna je torej institucija, ki na katoliški bazi po pravno fiksiranih statutih vrši vsestransko socialno varstvo med ogroženim ženstvom. Ta institucija je **Društvo za varstvo deklet v Ljubljani**, ki je včlanjeno v mednarodni zvezi istovrstnih katoliških društev. V njen delokrog spada pouk, opora, varstvo, vodstvo žena in deklet, kjer treba pa tudi reševanje zabredlih. Svojo nalogo vrši potom Kolodvorskega misijona. Sprejema varstva potrebne, nudi majhno zavetišče s prenočišči in brezplačne posredovalnice za službe. Centralno pisarno ima v posloplju Vzajemne zavarovalnice na Masarykovi cesti.

Varstveno delo je v današnjem, versko in moralno zbezanem času potrebno, ni pa mogoče doseči izboljšanja in trajnih uspehov, dokler se ne strnejo vsi dobro misleči v veliko fronto enotnega in sistematskega dela. Delati je na to, da se dotok deklet v mesto zmanjša; za tiste, ki jih ni mogoče zadržati doma, je potrebna temeljita priprava na mnogotere nevarnosti mesta; v mestu živečim dekletom, ki jih ne varuje dom in družina, je treba nuditi vodstvo, oporo, pouk in vzgojo za življenje. Zgrabiti je treba hkrati od obeh strani, iz centrale in iz province, v vzajemnem delu, medsebojni spodbudi in podpori.

V ta namen pripravlja Društvo za varstvo deklet ustanovitev podružnic, kakor jih predvidevajo društvena pravila.“

V Kranju bi bilo tudi zelo potrebno, da bi se ustanovilo tako društvo za varstvo deklet. Najbolje bi bilo, ko bi se pri tem delu združile: Vincencijeva družba v Kranju, Ženska Marijina družba, dekliška Marijina družba, Poselska zveza in Delavski dom in morda še kaka druga karitativna organizacija.

Gre pred vsem za to, da se dobi požrtvovalna dama, ki bi prevzela vodstvo te organizacije. V tem oziru se ne da mnogo storiti, če ni požrtvovalnih oseb, ki se radevolje žrtvujejo. V Kranju imamo že toliko organizacij, da smo vsi prezaposljeni z njimi. Morda bi se dobila kaka požrtvovalna oseba, ki bi drugod ne bila preobremenjena in bi bila pripravljena, da se na tem lepem karitativnem polju udejstvuje. Prosim, da bi se dotične osebe oglasile v župni pisarni in bi na to osnovali v Kranju tako društvo.

Župnija Kranj

Oznanila za oktober

1. Pričetek rožnivevske pobožnosti, ki se obhaja ob delavnikih ob 6. uri zv., ob nedeljah in praznikih pa ob pol treh popoldne.

Zadnja sv. maša ob delavnikih se vrši ob 8. uri.

Sv. Francišek Sal. po 6. sv. maši vesoljna odveza za III. red.

4. Prvi petek v mesecu, ob 6. sv. maša pred izpostavljenim sv. R. T.

5. Ob 8. sv. maša v rožnivevski cerkvi.

6. XVII. ned. po bink., prva ned. v mesecu, rožnivevska nedelja. Pri 6. s maši mesečno sv. obhajilo za moške. Ob 10.30 peta sv. maša z dvema blagoslovoma v rožnivevski cerkvi z darovanjem. Pop. ob pol treh se zbere procesija v župni cerkvi, od tam gre v rožnivevsko cerkev, pri procesiji se nosijo bandera rožnivevske bratovščine. V rožnivevski cerkvi rožni venec in pete litanije M. B., po litanijah darovanje za cerkev.

13. XVIII. ned. po bink., posvečenje cerkva, ob 6. sv. maša pred Najsvetejšim, ob 10.30 sv. maša z dvema blagoslovoma. Pred slovesno sv. mašo gre procesija okrog župne cerkve.

18. Sv. Luka, ob 7. soseskina sv. maša na Premskovem.

20. XIX. ned. po bik., misijonska nedelja, sv. R. T, ostane izpostavljeno od 6. sv. maše do konca 9. sv. maše, ob 10. sv. maša na Pungratu. Ta dan naj verniki prejmejo sv. zakramente in naj tudi molijo za katoliške misijone. Vse zbirke v cerkvi so za misijone. Ta dan se morejo prejeti pop. odpustki, ki se morejo naskloniti tudi dušam v vicah, pogoj: prejem sv. zakramentov in molitev za spreobrnjenje nevernikov. Pop. je ura molitve za misijone, na to shod za žensko **Mar. družbo.**

27. XX. ned. po bink., praznik Kristusa Kralja, ob 6. in 10.30 sv. maša z dvema blagoslovoma, ob 10.30 peta sv. maša.

31. Vigilija k prazniku vseh svetnikov, strogi post.

Poročeni pari:

Valjavec Franc, davčni služitelj, Kranj, Glavni trg št. 8 in Dremelj Julijana, šivilja, Savski breg št. 7 poročena 7. julija

Kunstelj Anton, delavec, Premskovo 124 in Langus Franciška, tovarniška delavka, Premskovo št. 124, poročena 7. julija.

Štravs Ludvik, delavec, Jezerska 10 in Sova Franciška, Pristava - Kovor, priv. uradnica, poročena 7. julija.

Jaklič Silvester, trgovski pomočnik, Kokriški breg št. 4 in Krišelj Helena, trgovska pomočnica, Kokriški breg 4 poročena 28. julija.

Brinovec Alojzij, trgovski pomočnik Jezerska 8 in Kanduč Zofija, posestnica in trgovka, Tavčarjeva 7. poročena 1. avgusta.

Mali Leopold, čevljar, Seničevo 8 in Preša Felicita delavka, Cesta na Golnik 20, poročena 5. avgusta.

Jajčnik Karol, delavec, Premskovo 144 in Brezar Marija, služkinja, Cojzova št. 7, poročena 5. avgusta.

Mlinar Albin, čevljarski pomočnik, Na Skali 5 in Birk Jožefa, delavka, Na Skali 4, poročena 11. avgusta.

Zaplotnik Vinko, čevljar, Premskovo 76 in Vidic Franciška, delavka, Klanec 35, poročena 15. avgusta

Kramar Ivan, fotograf, Tavčarjeva 4 in Jakše Tezija, Gasilski trg 7, poročena 11. avgusta.

Drugod poročeni:

Rus Vilibald, profesor, roj. v Kranju 28. maja 1901. poročen z Zoro Dogša v Središču 24. aprila 1935.

Dovžan Ignacij, roj. v Kranju 16. avg. 1870. poročen s Slapar Jožefo v Ljubljani 10. junija 1935.

Lahajnar Nikolaj, roj. v Kranju 9. sept. 1900. poročen s Klemenčič Julijano, v Ljubljani — Šiška 22. aprila 1935.

Šmigovec Oloa, roj. v Kranju 16. julija 1912. poročena v Celju 27. aprila 1935.

Marija Gorazd prej Gärtner, roj. v Kranju 4. avg. 1902. poročena z Leske Rajkotom v Ljubljani, M. O. 24. aprila 1935.

Bizjak Peter, zemljak, Premskovo, roj. 31. marca 1904. poročen z Golorej Marijo, roj. 5. julija 1911., v Senčurju 19. maja 1935.

Štirn Peter roj. v Gorenjah 12. junija 1912. poročen z Uršulo Čimžar, roj. 14. januarja 1907 v Predosljih 7. julija 1935.

Tomc Ana, roj. v Kranju 8. julija 1909. poročena z Jamnikom Danijelom na Viču 16. decembra 1934.

Žnidar Mihael, krojač na Klancu je bil v Komendi poročen 3. marca 1935. z Mihaelo Pibernik.

Gorjanc Andrej, roj. na Premskovem 1. decembra 1899. je bil poročen 25. nov. 1934. v Komendi z Gašperlin Marijo.

Klemenčič Janez, mesarski mojster v Kranju poročen z Krek Ano iz župnije Poljane poročena v Poljanah nad škofjo Loko 10. febr. 1935.

Stare Stanko, delavec, Premskovo, poročen z Dobnikar Ljudmilo v Sori 10. februarja 1935.

Javorski Marčan Miroslava, roj. v Kranju 11. maja 1916. je bila poročena na Bledu 10. junija 1935. z Stanislavom Turkom.

Grašič Janez, roj. na Hujah 23. dec. 1906. je bil poročen dne 7. julija 1935. v št. Juriju ob južni žel. z Marijo Tičer.

Župnija Šmartin pri Kranju

Oznanila za oktober.

3. ob pol 7. uri zvečer molitvena ura.

4. Sv. Francišek Serafinski, prvi petek, sv. maša z blagoslovom in vesoljna odveza.

6. 17. nedelja pa Bink. (Rožnivevska), služba božja zjutraj po navadi, ob 9. uri z blagoslovom; ob 9. uri tudi na Bregu.

13. 18. nedelja po Bink.. spomin posvečenja župne cerkve, sv. maša zjutraj z blagoslovom, ob 9. uri slovesna služba božja, popoldan ob 2. uri pete litanije.

20. 19. nedelja po Bink., Misijonski praznik, božja služba zjutraj v župni cerkvi, ob 9. uri v Stražišču.

27. 20. nedelja po Bink., praznik Kristusa Kralja, božja služba zjutraj in ob 9. uri z blagoslovom.

28. Sv. apostola Simon in Juda.

31. Zapovedan post pred praznikom vseh svetnikov.

Poročeni v mesecu septembru

Križnar Pavel, tov. del. iz Zg. Bitnja in Osredkar Minka, tov. del. iz Šutne, poročena 1. septembra.

Martinjak Jožef, delavec iz Šenčurja in Kavčič Marija, tov. del. iz Sv. Jošta pri Vrhniku, poročena 1. sept.

Zevnik Karel, tov. del. iz Mavčič in Draksler Antonija, tov. del. iz Drulovka, poročena 1. septembra.

Hafnar Martin, mesarski pomočnik iz Stražišča in Hvasti Franciška, tov. del. iz Brega, poročena 8. sept.

Benedik Martin, tov. del. iz Stražišča in Tišler Marija, tov. del. iz Loma pri Tržiču, poročena 15. sept.

Tepina Janez, tov. del. v Stražišču in Franciška Leben, tov. del. iz Stražišča, poročena 29. septembra.

Umrli v mesecu septembru

Cvetka Valančič, nezakonska hči tov. del., umrla v Stražišču 8. septembra.

Marija Kovačič, učenka osnovne šole, stara 10 let, umrla na Gorenji Savi 18. septembra.

Alozij Prestor, železniški upokojenec, oženjen, umrl 22. septembra v Drulovki.

Razno

Bratovščina sv. R. T. Kdor še ni plačal udnine za l. 1935., naj to poravnava meseca oktobra.

Orgle v župni cerkvi so postale zelo nadušljive, za silo jih je popravil orglarski mojster Jenko iz Št. Vida.

Darovi: Za Vincencijevo družbo v Kranju je daroval g. dr. A. Korošec, minister notranjih zadev, Din 5000.-, tvrdka Crobath je ob svoji 50 letnici darovala za popravilo župne cerkve Din 200.-.

Prošnje: V Mostah pri Ljubljani, oziroma sedaj že v Ljubljani, nameravajo zgraditi župno cerkev, ki je zelo potrebna. Tam je polno delavcev in ni ne župnije in ne župne cerkve. Tam je podobna potreba, kakor je v Hrastniku, kakor ste že slišali v pridigi, ki jo je imel g. kaplan iz Hrastnika. Pri nas se neredko pobira za kake kapele in cerkve, ki niso posebno potrebne, pa se vprežejo pobožne duše, da pobirajo za prispevke za njih zidavo. Zbirk za zidavo, ne posebno potrebnih cerkev, župni urad pač ne more priporočati, čeprav za nje zbirajo v dobri volji in veri dobre in verne osebe. Župni urad priporoča le take zbirke, ki so v resnici potrebne iz cerkveno verskih ozirnov. Pri nas v Sloveniji so danes najbolj potrebne cerkve v Hrastniku in Mostah pri Ljubljani, pa morda cerkev v Dravljah pri Ljubljani. Tam so cerkve nujno potrebne in jih sami revni župljani ne morejo sezidati, za to je potrebno, da jim drugi pomagamo. Poleg teh domačih potreb bi še priporo-

čil prošnjo skopljanskega škofa dr. Gnidovca, ki se je prišel ob priliki evharističnega kongresa priporočiti v Kranj za darove. Tam je res velika revščina in potreba. Kdor bi želel in mogel poslati tja kako podporo, more to poslati sam naravnost na naslov: Preč. katoliški ordinariat — Skoplje, ali pa prinese v župni urad, ki bi darove poslal na pravo mesto. Pripominjam pa ponovno, da ne dajte nikomur ničesar, ki pobira po župnji kake milodare za dobre namene, če nima za to pismenega priporočila od župnega urada v Kranju.

Sedežnina za cerkvene sedeže v župni cerkvi se pobira ob delavnikih ob uradnih urah. Za prejete sedeže se plača po Din 15.- za neprejete pa po Din 30.-. Izpraznjeni sedeži se bodo oddajali na dražbi v nedeljo, dne 20. oktobra po osmi sv. maši. Na Premskovem se pobira sedežnina v nedeljo 6. oktobra ob 10. uri dop.

Dražba za nakup cerkveno ustanovnih zemljišč na Premskovem se bo vršila v soboto 5. oktobra ob 11. uri dop. pred župniščem na Premskovem, ob tej priliki se bo pobirala tudi najemnina za letošnje leto.

Rupa. Na Rupi je vihar pred tedni odnesel križ in jabolko iznad stolpa. Zvonik žalostno stoji brez križa in skozi odprtino vrh stolpa pada dež na stolpno ogrodje, ki se bo radi tega zelo poškodovalo in postaja škoda vsak dan večja. Ze cerkveni ključar Pilar je naprosil sosesko, da bi to popravila, pa ni bilo odziva. V nedeljo 15. septembra sem sklical pri ključarju Pilarju sestanek vseh vaščanov, da bi se pomenili, kako bi se popravil cerkveni stolp, pa sta prišla k razgovoru — reci in piši: dva cela Rupencana. Če pustimo stolp tako, kakor je sedaj, bo preko zime ostrešje tako trpelo, da bo treba napraviti potem cel stolp nov. Danes bi vse stalo okrog Din 5000 do 4000, kasneje bo pa 20.000 komaj zadostovalo. Kakor je znano nima podružna cerkev na Rupi nikakega premoženja. Soseskino premoženje, ki je baje služilo predvsem zato, da se je iz njega popravljala cerkev, je pri neki transakciji izginilo, tako danes ni drugih dohodkov, kakor prispevki soseske same. Če bi pa soseska sama zadeve glede kritja stroškov ne uredila, potem bi bilo pač potrebno, da se napravi konkurenčna obravnava, pa bo zopet nekaj jurjev to več stalo. Če torej soseska sama zadeve ne bi uredila v najkrajšem času, bo pač prisiljeno cerkveno predstojništvo popraviti stolp potom konkurenčne obravnave.

Kons. svetnik Fr. Pokorn:

Kranjski župniki

V znak priznanja zaslug za kranjsko župnijo mu je vladar poslal odlikovanje: Postal je vitez Franc Jožefovega reda meseca decembra 1898. Bil je pa tudi ud okr. kranjskega šolsk. sveta in škofijski komisar za verouk na zgornji gimnaziji in krajni šol. nadzornik.

K sklepu bi še omenili, da je bil tudi on določen za študije na Dunaju. Dne 21. 7. je bil sprejet v Augustinum, a je hudo zbolel in moral je študije pustiti. Vrnil se je domov.

Zivljenske ure so se stekle, tudi njemu niso cvetele rožice, zlasti zadnje trenutke so ga pikale hude ose. Odsel je po plačilo k Gospodu. Pogreb je bil veličasten. Na zadnji poti ga spremilo k večnemu počitku 70 duhovnikov in ogromna množica žalujočega ljudstva.

Kons. svetnik Fr. Pokorn:

Podružnica šmartinska sv. Uršule na sorškem polju.

Sorško polje! Znamenito polje! Ljudska pripovedka pravi, da se bodo nekdanj na sorškem polju pobotali in mir sklepali trije vladarji sveta pod smreko s tremi vrhovi. Kdaj bo to, kdo zna?

Ko je dne 24. nov. leta 1002. kralj Henrik II. s primkom „Sveti“ daroval Freisinskemu škofu Gotschalcku posestvo Stražišče (Strasista) in ves svet med vodami: Lipnica, Sava in Sora, se je loško graščinsko posestvo zelo razširilo, že preko poprejšnjih podaritev iz l. 973. škofu Abrahamu. Za časa, ko je bilo loško škofovsko posestvo najbolj razširjeno, je obsegalo ves svet, po katerem se stekajo vode v reko Soro in ob desnih pritokih Save od Kroke do Mavčič. Ravno ta kralj je podaril škofu Adalbertu 22. maja l. 1011. še 30 zemljišč ob reki Sori. Imeli so sprva v okolici loški še nekateri drugi gospodarji svoja zemljišča, a sčasoma so ju škof je zelo pokupili in graščinstvo*) zaokrožili.

Drugod po slovenskih tleh stoji zgrajenih polno gradov, na katerih je mogočno sedela plemenita gospoda in brzdala sosedno okolico. Na obširnem loškem graščinstvu pa ni bilo gradov, razen starološkega in škofijskih v Loki. Le nekoliko večjih hiš, zgrajenih sprva za škofijske uradnike in lovce se je povzdignilo v novejšem času do imena grad. Take gradiče so postavili loški glavarji na Visokem pri Poljanah, pri Sv. Duhu Ajmsnov grad (Ehrenau) in pri Šmartinu blizu Kranja Schrottenthurn. Edini grad, ki je škofom delal nekoliko zdrake na njih svetu je bil „Wartenberg“ (Stražišče), stoječ nad Kosarepom na holmcu pod šmarjetno goro, roparski grad, koder so sedaj pravi „na Starem Gradišču“. Škof Oton II. ga okrog l. 1202. kupi za drag denar od ortenburškega grofa Otona in ga razdene. Toda najbrže so ga Ortenburžani oziroma njih zavezniki iz Lipnice, vnovič pozidali, ker sta se pozneje Henrik in Friderik Lipniški (von Waldenburg) zopet lastila in delala okrog njega škofovskim škodo po Okroglem onostran Save in po Stražišču. Odpovedala sta se pa vsi dozdevni pravici do njega po svojem predstojniku grofu Frideriku Ortenburškemu dne 2. junija l. 1236. za 20 mark starih oglejskih denarjev in nekaj namečka. Nato so grad gotovo podrli, ker poslej izgine iz zgodovine. Njegov sled kažejo le še ostanki zidu nad Kosarepom in znabiti sosedno veliko posestvo „na Kucni“.

Med ljudstvom pa živi še glas, da na razvalinah gradu biva zakleta deklica v podobi velike po zidovju se plazeče kače, ki čuva zaklade, dokler ne pride rde-

čelasi mladenič, ki jo reši z gotovim rekom*) in ga potem ona poroči iz hvaležnosti ter mu izroči zaklete zaklade.

Ta „Wartenberg“ se pe ne sme zamenjati z onim pri Moravčah, na kar je opozoril že l. 1891.***) pokojni dekan Koblar, kakor je to storil Schumi Fr. v svojem Urk Buchu II. 2. in za njim pokojni dr. Kos Franc***) in drugi. Wartenberg (Stražišče) ne more biti Zalag pri Moravčah, ker je razdalja med Loko in Moravčami le prevelika. Pismo iz leta 1202. pa pravi, da je škof dal grad razrušiti zato, ker se je bal, da se ga ne bi zvijačno polastili nečaki rečenega grofa, in tudi zato, ker je imel v bližini na svoji zemlji v Loki (in dominicalibus suis in loco, pui dicitur Lonca) jako utrjen grad. Grof Oton Artenburški ga je škofu prepustil z vsemi kmetijami in beneficiji zato, da ga ne bi napadli po njegovi smrti ali se ga vsled nasledstvenega prava polastili sinovi njegovega brata Henrika.

Freisinski škofje so pa na tem obširnem posestvu, ki so ga prejeli v dar od pozemskih vladarjev, naselili svoje rojake Bavarce, da so gozde izsekavali in zemljo obdelovali, zlasti na lepo rodovitno ravan med Kranjem in Loko in so ta okraj imenovali županstvo Bavarcev (Officium Bavarorum). Zasnovali so mnogo nemških vasij okrog slovenske Žabnice, zlasti po Trojnem Bitinju: zgornjem, srednjem in spodnjem. In še danes je ohranjen bavarski razdelitveni red zemlje med posamezne posestnike: Hiša, spredaj sadni vrt čez državno cesto pa polje in dobrave v ravni vrsti. Zato tudi opazimo med njivami kako košato drevo, da se poljski delavci nekoliko ohlade ob poletniški vročini kadar južino povživajo. Zadaj za hišami pa imajo svoje gozdne parcele.

In ta velika ravan od Šmartina do Loke in še dalje do Sore nosi ime: „Sorško polje“, o katerem govori tudi Valvazor l. 1689* ko našteva podružnice šmartinske župnije. Med 17 podružnicami omenja na prvem mestu: „Sv. Uršulo na Sorškem polju“ (Sorskopule) in pravi, da ima „dedicatis“ ali spomin posvečenja (somenj) na 4. nedejo po velikinoči. To je veljalo za prvo posvečenje ob zgradbi nove te cerkve. — Ima ga še danes. —

Sredi sorškega polja in precej daleč od vasi so postavili podružnico sv. Uršule v Srednjem Bitinju, (Faitich) ktere zvonik, ki je podoben onemu rožinvenške cerkve v Kranju, se vidi po vsej prostrani ravnini. Kdaj pa se je to zgodilo?

Prva cerkev, o kateri ni več sledu, nam poročajo zanesljivi viri, da je bila lesena. Ako bi imeli tako zgradbo ohranjeno še dandanes.***) cenili bi jo gotovo visoko in skrbno varovali kot zgodovinsko posebnost.

*) Zgodovina Besnice str. 66.

**) I. M. D. I. 59.

***) Gradivo V. str. 7. št. 11.

*) Valvazor II. 8. knj. 766.

**) Lavtižar: Dekanija Kranj str. 232.

V prejšnji hčasih je bilo več cerkva iz lesa iztesanih, v 15. in v začetku 16. stoletja so je nadomeščali z zidanimi v gotskem slogu, le strop v ladiji so delali še lesen ter ga ozaljšali s slikami in rezbarijami, v taki obliki je ohranjen še v Spodnjem Bitinju pri sv. Nikolaju. Podružnica sv. Uršule pa je ostala celo do 17. stol. v prvotnem stanu. Podreti jo je dal še-le šmartinski župnik Jurij Kramaršek l. 1612. Temeljni kamen za novo je bil posvečen in vložen zanjo dne 26. avgusta 1612.***) Nato so jo začeli graditi in v 4. letih je bilo ogrodje dovršeno s streho vred, le strop v njej je bil še lesen in ostal do najnovejšega časa.

Zadaj za altarjem je ohranjen latinski napis rekše prepis izvirnika, ki nam pove, da je „naktor“ te cerkve šmartinski župni večni vikar Jurij Kramaršek, posvetitelj po škof Chroen Tomaž, nadvojvodski svetnik najvišji reformator in vladni namestnik l. 1616.; prepisano 1860. — Ali je bila cerkev res povečana l. 1616.? Nikakor ne, ampak tri leta pozneje, ko je bila popolnoma dovršena. Škof Chroen Tomaž je to opravilo izvršil z veliko slovestnostjo v nedeljo dne 5. maja 1619.*) On sam popisuje to zadvo in pravi, da je bila navzoča pri njej velikanska množica pobožnega ljudstva iz raznih krajev, iz Loke, Kranja, Kamnika itd. iz 20 župnij, ki so prišli slovestnost počastiti s 400 banderi ter spričat očitno svojo vero napram krivovertcem. Po sodbi prevdarnih mož gotovo 25.000 vernikov. Take slovestnosti še ni bilo v Srednjem Bitinju na Sorškem polju in jo gotovo tudi v prihodnje ne bo. Mavčiška proslava pesnika Jenka dne 15. avg. 1935. se kar zgubi na sorškem polju pred omenjeno množico s svojimi 4000 slavilci.

V grobeh altarja je škof Chroen Tomaž pri posvečenju cerkve vložil, kakor sam piše, „v čast vsemočnega Boga in velike Matere njegove Dev. Marije in posebno v čast sv. Uršule, britijske kraljice, in 11 tisoč mučencem ter v čast sv. 3 kraljem sem vložil svetinje (relikvijs) sv. Uršule in 11 tisoč mučen. in devic, od Jagnjeta Gospodovega, napravljenega iz zemlje sv. dežele, kjer je stal križ Kristusov, napojen z njegovo sv. krvjo, od mleka D. M., od drevesa, pod katerim je ona kopala, od njive „Hakeldama“, ki so jo kupili za pokopališče tujcev, od groba sv. Karola Borom., kardinala rimske cerkve in nadškofa milanskega, sv. Barbare, sv. Rotije, sv. Agate, sv. Viktorije in sv. nedolžnih dvojčičev, sv. Krištofa, sv. Mavricija in tovarišev mučencev, iz tebejake legije 10 tisoč mučencev, sv. Tomaža kentebriškega škofa, sv. Lamberta, sv. Benedikta, opatov in spoznavancev itd. brez imena.

Vsem vernikom**) ki so skesano navzoči je podelil 1 leto odpustka, za obletnico, ki obiščejo cerkev, pa 40 dni.

*) Chroenov zapisnik II. v škof. arhivu str. 225-27.

**) Choenov dnevnik II. istotam.

***) Ljublj. kap. arhiv f. 62 exh. 12—15.

Cerkev je narisal škof sam s 3 okni na vsaki strani ladije, s stolpičem na strehi in svetišče kot kapelico z enim podolgovatim oknom.

Naposled je dostavil škof sledečo molitev: „Molimo v čast M. B., nebeški kraljici, sv. kraljem in vsem svetnikom, katerih svetinje so vložene, naj prosijo za škofijo, za župnijo Šmartin, za domovino, pa za vsa Avstrijo itd., da se tudi mi moremo enkrat združiti z nebeško družbo.“ Amen, amen, Fiat, Fiat, amen!

Drugi dan po tej slovesnosti pa je škof Chroen opravil v Kranju slovesno mrtvaško opravilo za pokojnega cesarja Matija II. ob navzočnosti gorenjske duhovščine in podelil zakrament sv. birme 400 vernikom.

Pet let po posvečenju cerkve sv. Uršule (1624***) pa je strašila in razsajala v Šmartinu, po Bitinju in na Bregu huda kuga ter zahtevala mnogo žrtev. Zanesli so jo z Ogrskega vsled vojske sprva v Kamnik in okolico, odtam pa tu sem.

Iz cerkvenega urbarja izvemo ob vizitaciji z dne 28. 8. 1631.*) pri sv. Uršuli v Srednjem Bitinju, da ima cerkev 2 posvečena altarja, 3 krave, od katerih dobiva letno 24 krajcarjev, nekaj zemlje ji donša 2 R., na posojilo je 100 R., kar daje groš od Renška.

Bila pa je navada v Šmartinu, da so kaplani o velikonočnem času hodili spovedat k sv. Uršuli. Primerilo pa se je večkrat, da se je to delo vršilo do pozne noči, da je moral kaplan ondi prenočit. Župna cerkev je pa takrat še stala pri kranjskem mostu, torej skoraj uro hoda. Občani so se dogovorili med seboj s Stražiščani vred, da mu nobeden ni dal kakega okrepčila, pa tudi ne prenočišča, le cerkovnik v vasi ga je prenočil. Drugi dan tudi zajtrka ni dobil nikjer, le ključarja sta iz cerkvene blagajne nekaj odštela za trud. Tako se je l. 1660. pripetilo tudi kaplanu Baltazarju Ingevanu, učeniku prostih ved. Ključarja sta bila ob vizitaciji dne 9. julija 1661.***) Jurij škoda in Gregor Cegnar, ki sta z drugimi vred priznala „beneficij“ uslužnost, a so rekli, da niso dolžni občani skrbeti za to, ampak cerkev, ker je to proti navadi župnije. Vsled tega pa kaplan naslednje leto ni hotel več iti tja spovedovat. Občani so se pritožili na škofijski ordinariat, ki je odločil tako, da so občani dolžni kaplanu dajati oskrbo, ne cerkev, ako ne, pa naj občani hodijo k spovedi v župno cerkev. Tak je bil odlok škofijski, ki velja tudi za Stražišče od l. 1665.

Podpirajte

Vincencijevo

družbo!

*) Škof. arhiv: zap. Škrličev.

**) Škof. arhiv.

***) Škof. arhiv f. 13.